

ATANSAR-NOS A JESÚS DE NATZARET. DES D'ON?

FRA JOSEP MANUEL VALLEJO

Quan ens disposem de parlar d'una persona de la història, convé situar-nos en la seva època, la seva cultura, llengua, valors..., però també és interessant analitzar la nostra cultura i els nostres pressupòsits que ens condicionen a l'hora de comprendre.

No és el mateix atansar-se a Jesús de Natzaret des de Sud-Amèrica que des de l'Índia o des de la nostra cultura europea, científica, escèptica i secularitzada. Per això, abans de parlar de la figura de Jesús de Natzaret, cal analitzar mínimament els nostres condicionants culturals que ens afecten a tots, creients i no creients.

La nostra cultura és filla de la Il·lustració

Aquest moviment, que va néixer junt amb la Revolució Francesa (1789), liderat pels filòsofs de la Enciclopèdia, Diderot, d'Alambert, Voltaire..., ha configurat en bona part les idees i la mentalitat de la nostra Europa actual. Té com a pressupòsits bàsics:

- Negar la Tradició. L'home ha de regir la seva vida per la Raó i no per les autoritats de la Tradició.

- El fi últim de l'home és la felicitat en aquest món i no la salvació en l'altre.

- Tots els homes són iguals i tenen els mateixos drets.

- L'home és bo per si mateix, no està corromput pel pecat. No necessita de cap redempció que baixi del

cel (Rousseau).

- El passat, l'Edat Mitjana, és un temps tenebrós, obscurantista, l'Església en té la responsabilitat. Ara, és el segle de les Llums, de la Raó.

- El que és nou és millor que el que és antic. Exaltació del futur i del progrés.

- Déu existeix, és el fonament de la creació i de la Raó, però no actua (Deisme).

- És rebutjada tota Revelació, tot dogma, tota institució medidora entre Déu i l'home.

- Individualisme, subjectivisme i utilitarisme.

A aquests trets heretats del segle de les Llums se li afegeixen, sobretot a partir del segle XIX, els següents:

- Una cultura historicista, preocupada pel que ha succeït i es pot comprovar empíricament. "Allò que no és històric, no existeix".

- Dificultat per lo simbòlic, per la metàfora, llenguatge unívoc, gens de talent literari. Les úniques ciències amb prestigi, són la Matemàtica, la Física i la Biologia.

- El Sobrenatural és impossible.

I, en els darrers anys, la nostra cultura anomenada postmoderna, per influència de Nietzsche que nega Déu i, per tant, no hi ha sentit, ni contingut en les coses, ni fonament per la moral, s'ha convertit en:

- "La era del vació"¹, amb el consegüent

1. Títol d'un llibre de G. Lipovetsky sobre les causes de l'individualisme contemporani, Anagrama 1998.

desencant, frustració, desorientació.

- Sense valors comuns, cadascun busca la felicitat segons els seus propis principis.

- Sense ideals ni transcendència. No es plantegen qüestions últimes com les de veritable o fals, el bé i el mal, sols interessa allò immediat.

- La recerca religiosa de sentit es projecta en les espiritualitats orientals.

- Al·lèrgia al cristianisme, potser perquè ha estat la religió dominant i ha modelat els valors i els costums. Sovint mal conegut i interpretat.

- Complexitat i diversitat. Poden coexistir persones molt incrèdules amb altres massa crèdules. Perill d'irracionalisme.

- Recuperació de la naturalesa (ecologisme) i crítica al progrés indefinit.

Avui, en atansar-nos als nostres contemporanis agnòstics, ateus i també als creients, hem de tenir en compte tot això, perquè la nostra ment està configurada segons la nostra cultura. Avui, fins i tot els creients, som escèptics, científistes, relativistes, i ens costa d'acceptar el sobrenatural. Si durant el primer mil·lenni el que costava creure era la humanitat de Jesús, ara el que costa creure és la seva divinitat, que Jesús sigui Déu.

Per això, abans d'endinsar-se en la figura de Jesús de Natzaret, cal donar resposta als qüestionaments que l'escèptic que tots tenim a dins planteja de tant en tant: Va existir? Va ressuscitar? Feia miracles? Els evangelis són històrics? Jesús, Fill de Déu?

Va existir?

Encara que aquesta qüestió a molts els sembli sobrer, en bastants ambients de la nostra societat circula l'opinió que Jesús és un mite o un invent, i per això cal respondre-la.

D'entrada el Credo diu que Jesús "... patí sota el poder de Ponç Pilat...", per tant, situat en un temps i en un lloc. Ponç

Pilat va governar entre el 26 i el 36 després de Crist a Judea. Els Evangelis ens porten fonts molt antigues que resisteixen molt bé els criteris d'historicitat. Però són fonts cristianes. Tenim, però, altres fonts del món romà i jueu que parlen de Jesús.

Fonts no cristianes

En una carta adreçada a l'emperador Trajà, cap el 112, Plini el Jove, llegat de l'emperador a Bitínia, li dóna compte de l'existència de cristians en aquesta regió i dels problemes que li planteja la seva persecució:

"...Afirmaven que tot el seu delicte, o el seu error, no consistia més que en això: es reunien en una data fixa abans de l'alba i cantaven himnes al Crist com a un Déu; es comprometien sota jurament, no sols a no cometre cap crim, sinó a no robar ni assaltar camins ni cometre adulteri ni faltar a la paraula donada i no negar un dipòsit reclamat en justícia..."²

L'any 116, l'historiador Tàcit conta que Neró, per alliberar-se del rumor que l'acusava de l'incendi de Roma, inculpà als cristians d'aquest crim, condemnant-los a mort:

"...Aquest nom els ve de **Crist, que sota Tiberi fou lliurat al suplici pel procurador Ponç Pilat...**"³

Suetoni, cap al 120, en la seva *Vida de l'emperador Claudi*, al·ludeix a problemes en la colònia jueva de Roma:

"... Com els jueus es revoltaven contínuament per instigació d'un cert Chrestos (Christus), Claudi els expulsà de Roma"⁴

També tenim fonts jueves de l'època que parlen de Jesús. Es tracta de l'historiador Flavi Josep, nascut l'any 37 dC que descriu a Jesús i als seus seguidors de la forma següent:

"... Per aquell temps, existí un home savi,

2. PLINI EL JOVE, *Cartes a Trajà*, X,96

3. TÀCIT, *Annals*, 15,44

4. SUETONI, *Vida de l'emperador Claudi*, 25,3

anomenat Jesús –si és lícit anomenar-lo savi, perquè realitzà grans miracles– que fou mestre d'aquells homes que accepten amb plaer la veritat. Atragué molts jueus i molts gentils..."⁵

Els textos són escassos, però suficients per afirmar que aquell que era conegut com Crist fou executat a Judea sota Ponç Pilat, i que en ell tingué origen la "secta" dels cristians, que li donaven culte. Per tant, no és de cap manera seriós afirmar la no existència històrica de Jesús de Natzaret.

Les fonts cristianes són fiables?

El Nou Testament conté tradicions molt antigues i molt properes als fets com l'himne dels Filipencs (Fil 2) o l'anunci de la resurrecció (1 Co 15) i les proves de la historicitat dels evangelis són molt sòlides però, tot i així, alguns pregunten si amb el temps no han pogut sofrir variacions en el seu contingut... Com sabem que allò que es va escriure al segle I no ha sofert canvis amb els anys?

Hi ha bàsicament dos criteris: 1) Quant menys temps hagi passat entre la composició de l'original i la còpia més antiga i 2) Quantes més còpies tinguem al nostre abast, més garantia d'autenticitat.

5. FLAVI JOSEP, *Antiquitats jueves*, llibre XVIII, cap III,3

Resulta que en les obres clàssiques escrites al segle I, com les de Tàcit, *La Guerra de les Gàlies* de Cèsar o la *Història romana* de Titus Livi, el temps entre les primeres còpies i l'original va de 900 a 1100 anys i el número de còpies disponibles està entre 10 i 20. Del Nou Testament el temps entre l'original i la còpia més antiga és de 70 anys en molts fragments i de 280 en manuscrits complets. I el número de còpies és de 5.000 en grec, 10.000 en llatí i 9.300 en altres llengües, i a més tenim 36.000 referències en els Pares de l'Església que tenien davant aquests manuscrits. Com veiem la desproporció és aclaparadora. Gràcies als treballs de crítica textual que s'han fet en el darrer segle, ara tenim un text grec del NT molt segur, amb totes les variants del diversos manuscrits. Cf. NESTLE ALAND, *Novum Testamentum Graece*⁶

6. 27ª edició, revisada, 1993. La podeu trobar a *Nou testament Grec-llatí-català*, Barcelona 1995.

Va ressuscitar?

Aquesta qüestió, que costa molt als nostres contemporanis, no es pot demostrar com l'existència històrica de Jesús, és objecte de fe, però no d'una fe en el buit sinó a partir dels testimonis mateixos de la resurrecció que ens han transmès els textos del NT. De fet, alguna cosa gran va succeir perquè uns homes porucs, decebuts i fracassats, tancats i amagats per por dels jueus, del dia a la nit, surtin valents, joiosos i disposats a donar la vida, afirmant que se'ls ha aparegut Jesús Vivent. El nucli de la resurrecció és indescriptible però el podem deduir per la transformació que ha suscitat en els qui ho visqueren. La realitat de la resurrecció és inseparable de la seva testificació⁷.

Hi ha un text molt antic que cita sant Pau a la carta als Corintis, que es va escriure 10 o 15 anys després dels fets⁸ que diu:

7. W.KASPER, *Jesús, el Cristo*, Sígueme 1979, pag.159

8. Si la carta als Corintis és de l'any 50 dC, i la

“... Crist morí pels nostres pecats com deien ja les Escripures, i fou sepultat; ressuscità el tercer dia, com deien les Escripures, i s'aparegué a Cefes i després als Dotze.

Després es va aparèixer a més de cinc cents germans a la vegada, la majoria dels quals encara viuen, però alguns ja són morts. Després es va aparèixer a Jaume i, més tard, a tots els apòstols. Finalment, al darrer de tots, com a un que neix fora de temps, **se'm va aparèixer també a mi...**” (1Co 15,3-8)

Tots els textos del NT afirmen de manera clara per boca dels testimonis que Jesús ha ressuscitat i se'ls ha aparegut, però també expliquen que el fet va generar incredulitat inicial i obstinació (Mc 16,14), dubtes (Mt 28,17), burles (Lc 24,11), por (Lc 24,37). Aquesta actitud reservada i crítica, contrària a tot entusiasme, parla a favor de l'autenticitat del seu testimoni⁹.

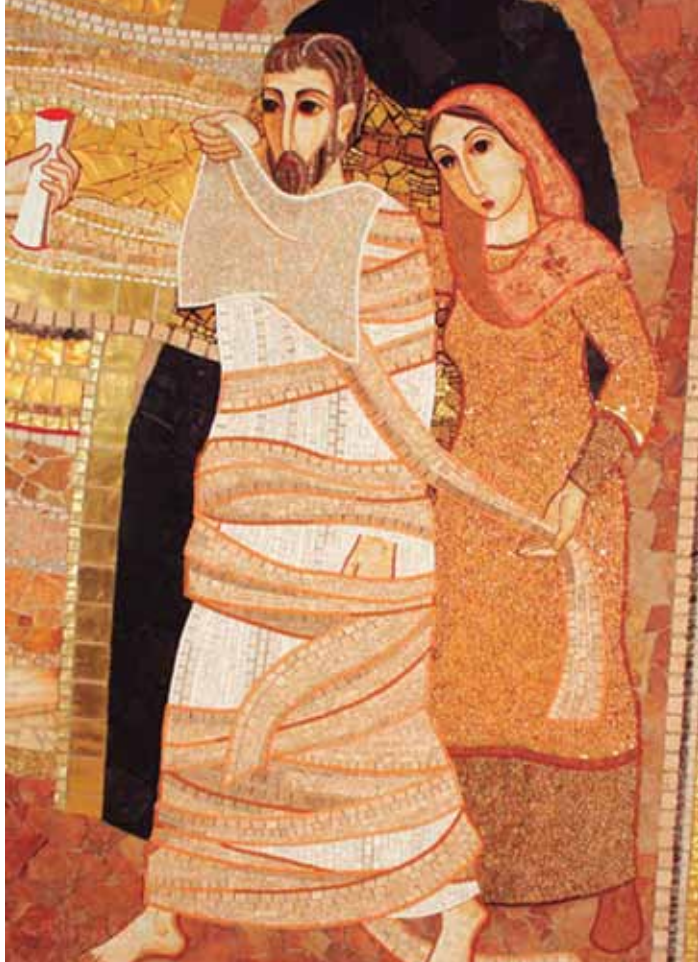
Feia miracles?

Si creiem en la Resurrecció, en la Creació i en l'Encarnació, que són els tres grans miracles del Cristianisme, per què no hem de creure en els altres miracles?

Per una banda, hauríem de distingir entre miracles de guarició i miracles de la naturalesa. Els segons, com el fet de caminar sobre l'aigua o aturar la tempesta, poden tenir un sentit simbòlic, no hem d'oblidar que els evangelis són escrits després de la resurrecció, de manera que Jesús vestit de blanc caminant sobre l'ai-

mort-resurrecció de Jesús succeí l'any 33 dC, tenint en compte que Pau parla de “la tradició que jo he rebut”, estem a menys de 17 anys dels fets.

9. *La razón de la fe en la resurrección de Jesús*, a W.KASPER, *Jesús el Cristo*, Salamanca 1979, pag.153

gua que simbolitza el mal, podria llegir-se com una aparició del ressuscitat introduïda enmig de l'evangeli.

Però les guaricions i expulsions de dimonis són estrictament històriques. Ho explica molt bé J.P.MEIER al seu llibre *Un judío marginal*¹⁰. Quan d'un esdeveniment tenim diverses fonts independents que en parlen (testimoni múltiple), podem assegurar que l'esdeveniment és històric.

“... Por lo que se refiere a las fuentes (de los milagros), la multiplicidad es abrumadora. Todas las fuentes evangélicas (Marcos, la fuente Q, sólo Mateo¹¹, sólo

10. Al volum II/2 *Los milagros*, Ed Verbo Divino 2000, pag. 715

11. Tenint en compte que tot Marc està inclòs en Mateu, sólo Mt són aquells textos propis de Mateu que no estan a Marc. Igual amb sólo Lc.

Lucas y Juan), todos los evangelistas en sus sumarios redaccionales y, a mayor abundancia, Flavio Josefo atestiguan la actividad taumaturgica¹² de Jesús...”

De manera que tenim cinc fonts cristianes independents i una jueva que afirmen que Jesús guaria. Des del punt de vista històric queda més que demostrat.

Els evangelis són històrics?

Els evangelis es basen en esdeveniments històrics. Però ens els transmeten interpretats a la llum de la resurrecció de Jesús. El seu objectiu no és fer una biografia de Jesús, sinó dir-nos qui és Jesús: “... Comença l’evangeli de Jesús, el Messies, Fill de Déu...” (Mc 1,1); “... us ha nascut el Salvador, que és el Messies, el Senyor...” (Lc 2,11).

De tota manera, hi ha molts fets narrats pels evangelis que, gràcies als criteris de comprovació històrica, es pot afirmar que realment succeïren. Un d’aquests criteris s’anomena de dificultat, i vol dir que els

esdeveniments narrats que van contra els interessos apologètics dels cristians que escriuen, han de ser històrics¹³. És el cas del Baptisme de Jesús, que deixa malament Jesús batejat per un inferior, ell que és sens pecat. Si això, que posa dificultats als interessos de la comunitat primitiva, es posa així, vol dir que l’esdeveniment ha de ser històric. Que Jesús sigui acusat de ser “golut i bevedor” (Lc 7,34) va contra els interessos dels cristians que escriuen, per tant, ha de ser cert. La mort en creu és tan ignominiosa i humiliant per al líder d’un moviment, que ha de ser cert perquè ho posin, sense concessions, tots els evangelis. També la traïció de Judes, les negacions de Pere...

Un altre criteri, l’anomenat de discontinuïtat, se centra en les paraules o fets de Jesús que no poden derivar-se del judaisme o de l’església primitiva. Tal és el cas de la paraula *Abbà*, la forma d’adreçar-se a Jesús a Déu, que constitueix una novetat radical en el món jueu. El mateix passa amb la prohibició de tot jurament (Mt 5,34) o el rebuig del dejuni pels seus deixebles (Mc 2,18) o la prohibició total del divorci (Mc 10,2).

Els evangelis contenen molt de material estrictament històric, que ens arriba ordenat i interpretat pels evangelistes a la llum de la resurrecció. El procés de redacció dels evangelis va des dels fets viscuts pels testimonis (any 30-33), a la vida dels primers cristians que recorden i escriuen paraules i gestos de Jesús (guaricions, paràboles...) i les empenen en la litúrgia, en la catequesi, en la predicació (33-50), conformant la tradició evangèlica. Després venen els evangelistes que puen en aquesta tradició i redacten ordenant aquest material segons un pla teològic i les necessitats de les seves comunitats (60-80).

13. J.P.MEIER, *¿Cómo decidimos qué es lo que proviene de Jesús?*, a *Un judío marginal*, vol I, pag.184

12. Guaridora

Jesús, Fill de Déu?

L'experiència de la resurrecció va fer comprendre a la primera comunitat cristiana que Jesús era una persona divina, el Messies, la Plenitud de les promeses de l'AT. Però ja en la vida de Jesús hi ha indicis que ens el fan veure com algú més que humà. Per exemple, Jesús perdonava pecats, i qui pot perdonar pecats fora de Déu? O, en el Sermó de la Muntanya (Mt 5) Jesús diu: "... Se us va dir..., però JO us dic..." S'atreveix a canviar la Llei, i qui pot fer-ho fóra de Déu? A més, Jesús refereix el seu ensenyament no a un altre rabbi o a la tradició, sinó a si mateix. Quina consciència té de si?

I en la paràbola del Fill Pròdig (Lc 15,11), quin pare de la terra actua d'aquella manera? Quin empresari de Palestina és tan generós com el de la paràbola dels treballadors de darrera hora? (Mt 20); quin sembrat dona amb certesa el 100 per 1? D'on ho treu tot això Jesús? Les paràboles transparenten la consciència que té Jesús del seu Pare¹⁴.

De les afirmacions del NT no podem deduir que Jesús era un bon mestre de moral o un profeta, els textos afirmen molt clarament que Jesús era Fill de Déu.

I, encara que costi creure en la resurrecció, s'imposa la pregunta: Qui és aquest home? Quin és el seu Misteri?

Conclusió

Hem intentat respondre als qüestionaments més importants que la nostra cultura científico-tècnica planteja al cristianisme. Creiem haver provat la indubtabilitat de

l'existència històrica de Jesús de Natza-ret, la raonabilitat de la seva resurrecció a partir dels testimonis, l'autenticitat i fiabilitat dels textos, el nucli fonamental d'historicitat dels evangelis, el fet que Jesús feia miracles, i la coherència i raonabilitat de la fe de l'Església Primitiva en la Divinitat de Jesús. El cristianisme té prou solidesa intel·lectual per participar d'igual a igual en el debat de les idees en la nostra societat, i no quedar relegat a una subcultura residual i antiquada.

14. Aquest aspecte tan suggerent el trobareu desenvolupat a J.DUPONT, *Per què en paràboles*, Col Saurí 55, PAM 1981, pag. 65-69.